

**Közép-Európa –
regionális és nemzeti struktúrák,
elitek, emlékezetpolitika**

**BABEŞ–BOLYAI TUDOMÁNYEGYETEM
TÖRTÉNELEM ÉS FILOZÓFIA KAR
MAGYAR TÖRTÉNETI INTÉZET**

Szerkesztőbizottság:

Egyed Ákos (az MTA külső tagja, Kolozsvár), Fodor Pál (Eötvös Loránd Kutatási Hálózat Bölcsészettudományi Kutatóközpont, főigazgató, Budapest), Konrad Gündisch (Institut für deutsche Kultur und Geschichte Südosteuropas, München), Olga Khavanova (Orosz Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete, főmunkatárs, Moszkva), Kiss J. László (Corvinus Egyetem, egyetemi tanár, Budapest), Kósa László (az MTA tagja, Budapest), Kovács András (az MTA külső tagja, Kolozsvár), Monok István (MTA Könyvtár és Információs Központ, főigazgató, Budapest), Romcsics Ignác (az MTA tagja, Budapest; Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, egyetemi tanár), Zsoldos Attila (az MTA tagja, Budapest)

Főszerkesztő: **Rüsz-Fogarasi Enikő**

Szerkesztőség:

Hunyadi Attila-Gábor, Lupescu Makó Mária, Nagy Róbert, P. Kovács Klára

Jelen kötetet összeállította és szerkesztette:

Lőnhárt Tamás, Hunyadi Attila-Gábor

A szerkesztőség címe:

Magyar Történeti Intézet/Departamentul de Istorie în Limba Maghiară, 400088 Cluj-Napoca, str. Napoca nr. 11, erdelyievszazadok@gmail.com

A borító Szathmári Pap Károly Kolozsvár (a Fellegvárból), az *Erdély képekben* (Kolozsvár, 1843) című művében megjelent színes litográfia felhasználásával készült. A reprodukció őrzési helye: Eötvös Loránd Kutatási Hálózat Bölcsészettudományi Kutatóközpont (Budapest), Művészettörténeti Intézet Adattára, MKCS–C–I–122/71/2.

Borítóterv: **Várdai Éva**

Nyomdai előkészítés: **Idea Plus**, Kolozsvár

Korrektúra: **Szabó Beáta**

Nyomta az **Idea Design & Print**, Kolozsvár, 2022

ISSN: 2558–8761

ISSN–L: 2558–8761

ISBN: 978-606-8886-92-3

Támogató a Romániai Magyar Demokrata Szövetség és a Communitas Alapítvány.

ERDÉLYI ÉVSZÁZADOK
A KOLOZSVÁRI MAGYAR TÖRTÉNETI INTÉZET ÉVKÖNYVE
VII.

**Közép-Európa –
regionális és nemzeti struktúrák,
elitek, emlékezetpolitika**

Egyetemi
Műhely
Kiadó

Egyetemi Műhely Kiadó
Bolyai Társaság – Kolozsvár
2022

Tartalomjegyzék

ELŐSZÓ / PREFACE 9

Közép-Európa – regionális és nemzeti struktúrák, elitek, emlékezetpolitika / Central Europe – Regional and National Structures, Elites, Politics of Memory

Lönhárt Tamás:

A 20. századi Közép-Európa: versengő geopolitikai projekciók – emlékezetpolitikai narratívák

Central Europe in the 20th Century: Concurring Geopolitical Projections – Politics of Memory Narratives. 13

Nagy Róbert-Miklós:

Gazdasági modernizáció Közép-Európában a 19. század második felében és a 20. század elején. Az Osztrák–Magyar Monarchia magyar felének gazdaságpolitikája

Economic Modernization in Central Europe in the Second Half of the 19th Century and the Beginning of the 20th Century. The Economic Policy of the Hungarian Part of the Austro-Hungarian Monarchy. 43

Hunyadi Attila-Gábor:

Funkcionális közmunkaprogramok és beruházások Közép-Kelet-Európában a 19. és a korai 20. században

Functionalist Public Work Programs and Investments in Central and Eastern Europe of the 19th and Early 20th Century .. 57

Toth Szilárd:

A magyar kulturális elit mozgásdinamikája a huszadik században – Erdély

Social Dynamism of the Hungarian Cultural Elite in the Twentieth Century – Transylvania 79

Fodor János:

Marosvásárhely és a Székelyföld regionális fejlesztéspolitikájának kapcsolódási pontjai a 20. század első évtizedeiben

Connections of Târgu Mureș with the Regional Development Policies of the Szeklerland in the First Decades of the 20th Century 113

Körmendi Tamás:	
Imre király és András herceg trónviszályának dalmáciai vonatkozásai	
The Dalmatian Aspects Struggle of King Emeric of Hungary and Duke Andrew of Dalmatia and Croatia	127

Műhely / Workshop

Bognár György:	
Egy diplomáciai karrier Apafi Mihály udvarában: Kissárosi Sárosi János	
A Diplomatic Career at the Court of Michael Apafi: János Kissárosi Sárosi	147

Buczko József:	
Budapest román megszállása a korabeli magyar és román politikai sajtó tükrében	
The Romanian Occupation of Budapest Reflected in the Hungarian and Romanian Political Press of The Time	173

Nagy Eszter:	
A Zsenyei Nemzetközi Ipari Formatervező Műhely (1978–1989) szerepe az ipari formatervezés professzionalizálásában	
The Place of the International Industrial Design Workshop Zsenye (1978–1989) in the International Design Scene and Its Role in the Professionalisation of Industrial Design in Hungary	191

Angyal Olívia:	
Várostörténeti illusztrációk a kortárs erdélyi magyar gyermekkönyv-irodalomban	
City History Books for Children Through the Mirror of Transylvanian Contemporary Children’s Book Illustration.	213

Arcél / Profile

Flóra Ágnes:	
Kiss András, alias Bácskai Antal, avagy mindenki Andris bácsija (1922–2013)	
Hommage to András Kiss.	227

Szabó E. István:	
Márki Sándor	
Sándor Márki	233

Évfordulók / Anniversaries

Zsoldos Attila:	
II. András Aranybullái	
The Golden Bulls of King Andrew II	251

Vajda Tamás:	
A kolozsvári egyetem 1872-es megalapításának költségvetési, pénzügyi összefüggései	
The Budgetary and Financial Context of the Foundation of the University of Cluj in 1872	275
Toth Szilárd:	
Száz éve alakult meg az Országos Magyar Párt (1922. december 28.)	
100 Years from the Founding of the Hungarian National Party (28 th of December 1922)	293

Könyv szemle / Book Review

A Szegei Tudományegyetem és elődei története II. 1872–1921. Főszerk. Marjanucz László. Szerk. Antal Tamás – Vajda Tamás (Beke Ibolya)	305
A kolozsvári egyetem alapításának forrásai és sajtóvisszhangja (1868–1872). Szerk. Gausz Ildikó – Toth Szilárd – Vajda Tamás (Biró István)	308
Rectorii Universităţii din Cluj (1872–1919) / A Kolozsvári Tudományegyetem Rektora (1872–1919). Szerk. Nagy Róbert–Miklós – Toth Szilárd (Fábián Róbert-Donát) ...	311
Csukovits Anita: A váci domonkos kripták kincsei. A váci domonkos kripták koporsói (György Árpád-Botond)	313
A rendtartó történelem. Tanulmányok Imreh István születésének századik évfordulójára. Szerk. Fejér Tamás – Gálfi Emőke (Balló Hunor)	316
A kolozsvári/szegei Ferencz József Tudományegyetem 1872–1940. Válogatott dokumentumok. Szerk. Marjanucz László – Szabó Pál Csaba – Toth Szilárd – Vajda Tamás (Tóth-Gödri Iringó) ..	323
A 18. századi arisztokrácia mindennapjai. Therese Corzan és Hueber Antal naplói (1757–1759). Szerk. Arany Krisztina – Bara Júlia – Laczlavik György – Lengyel Nóra (Fehér Andrea)	325
Anyák és apák. Szülői szerepek, gondoskodás és tekintély a patriarchális családban (1500–1918). Szerk. Erdélyi Gabriella (Csoma Nikol)	328

Krónika / Chronicle

A kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem Magyar Történelmi Intézetének 2022. évi tevékenységei (Nagy Róbert)	337
A kolozsvári Magyar Történelmi Intézet 5. jelenléte a 2022. évi Kolozsvári Magyar Napokon (Rüsz-Fogarasi Enikő)	340

A kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem	
Magyar Történeti Intézetének VIII. doktoranduszkonferenciája	
(Kis Cynthia)	341
Egyetemtörténeti rendezvények (György Árpád Botond)	348
Egyetemtörténeti kiállítás (Csoma Nikol)	351
Beszámoló a Romániai Magyar Történelemtanárok	
VIII. Tudományos Konferenciájáról (Biró István)	353
Szerzőink / Authors	355

ELŐSZÓ / PREFACE

A jelenkori Közép-Európa sajátos regionális beazonosítása, a szomszédos makrorégiókhoz való viszonyulás és a belső regionális strukturálódás szempontjából is egy dinamikus, folyamatos rekonfigurációs jelenség által jellemzett valósága megköveteli, hogy akár évtizedenként egyszer legalább újragondoljuk, elemezzük a hozzá fűződő fogalmaink, képzeteink és reprezentációk rendszerét.

Mai perspektívából nézve a 21. század harmadik évtizedében már egyértelmű, hogy a „legújabb kor” helyett használatos „jelenkor” pont a klasszikus modernitás végét, a posztmodern korszakváltás relevanciáját jelöli. A modern kor végérvényesen lezárult, a modernitás és modernizáció 18–19. századi toposzai – habár a 20. század elején még nagyon relevánsak az Európa peremterületének számító Közép-Kelet- és Délkelet-Európában, éppen a megkésett/késői modernizáció miatt – 1945 után átértelmeződtek: e régió valami egészen más minőségű, szovjet típusú strukturálódás által megtört, majd 1989 után az időközben posztmodern Nyugat geopolitikai peremeként strukturálódott. Ezért a mai „közép-európaiság” értelmezését az „eurázsiai” és a „transzatlanti” makrorégiók szempontjából feladatunk újragondolni, jelenkori történéseknek, társadalomtudományokat kutató egyetemi oktatóknak.

Vajon a klasszikus modern közép-európai társadalomfejlődés, elitképződés, gazdasági struktúrák, regionális infrastruktúrafejlesztés, identitásnarratívák 1867–1947 közötti eredményeit ma hogyan lehet értelmezni, miben és hogyan érhető tetten a folytonosság? Mi módon jelent releváns hivatkozást az időközben lezajlott, 1948–1989 közötti szocialista társadalom és gazdasági modell, a szovjet blokkra jellemző regionális infrastruktúrafejlődés, új államelit, az illető korszakra jellemző kulturális identitásnarratívák valósága? Miben mutat folytonosságot, avagy mennyiben jelent teljes törést mindezekhez képest az 1990–2022 közötti modellváltás, az euroatlanti integráció, makroregionális infrastruktúrafejlesztések, posztkommunista társadalom és gazdaság, liberális multikulturalizmus, majd illiberális interkulturalizmus jellemezte közelmúlt? Mindezekhez igyekszik támpontokat, sajátos perspektívát nyújtani a tanulmányok tematikus blokkja: infrastruktúrafejlesztés és regionális együttműködés a jelenkori Közép-Európában; gazdaság és pénzügyi

befektetések a 19–20. századi Közép-Európában; politikai elitek a 20. századi Közép-Európában; közép-európai kulturális elitek mozgásdinamikája a 20. században; identitásnarratívák és emlékezetpolitika a jelenkori Közép-Európában. Amint azt e tematikus blokk utolsó tanulmánya is pontosan felmutatja: a közép-európai térséghez képest is peremvidéket jelentő délszláv térség, miközben az előző tanulmányokban elemzett folyamatok hatásai sajátosan érvényesültek, tagadhatatlanul ambivalens realitások foglya maradt a jelenben (lásd a szlovén, horvát, valamint a szerb, montenegrói és macedón szétfejlődést), ugyanakkor évezredes kötődést jelent a térség népei számára épp a magyar történelmi államszervezet több évszázados öröksége.